

Inštitut za antropološke in prostorske študije ZRC SAZU vabi na

PREDAVANJA O ARHEOASTRONOMIJI

v Atriju ZRC, 3., 4. in 5. septembra 2018 ob 19. uri. Predaval bo

Dr. Juan Antonio Belmonte

Juan Antonio Belmonte Avilés je raziskovalec na *Instituto de Astrofísica de Canarias* in profesor na Oddelku za astrofiziko Univerze La Laguna (Tenerife, Španija). Diplomiral je iz fizike na Univerzi v Barceloni (1985) in doktoriral iz astrofizike na Univerzi La Laguna, Tenerife (1989), kjer je študiral tudi jezik in hieroglifsko pisavo starega Egipta. Potem ko je opravljal raziskave na področjih zunajsončnih planetov in zvezdne fizike, se je njegovo zanimanje osredotočilo na arheoastronomijo. Rezultati njegovih raziskav, objavljeni v vrsti znanstvenih monografij, člankov in poglavij v knjigah, ga uvrščajo med najvidnejše strokovnjake za arheoastronomijo in kulturno astronomijo v svetovnem merilu. Bil je direktor Muzeja znanosti in vesolja na Tenerifeju (1995-2000) in predsednik Evropskega združenja za astronomijo v kulturi (SEAC; 2005-2011). Slednje mu je leta 2012 podelilo nagrado "Carlos Jäschke" za prispevke k disciplini. Trenutno je sourednik osrednjih revij za zgodovino astronomije in kulturno astronomijo, *Journal for the History of Astronomy* in *Archaeoastronomy: The Journal for Astronomy in Culture*. V zadnjih letih je opravil obsežne raziskave o astronomskih tradicijah starih civilizacij v Sredozemlju, zlasti v Egiptu, pri čemer se je posvetil predvsem astronomskemu pomenu orientacij v arhitekturi in drugih usmeritev, ohranjenih v prostorski razporeditvi arheoloških ostankov, tako na posameznih najdiščah kot na širših območjih.

Predavanja bodo v angleškem jeziku.

3. septembra 2018 ob 19:00:

Kozmične pokrajine v starem Egiptu

Na stenah templjev boginje Hathor v Denderi in boga Horusa v Edfuju je večkrat upodobljen obred "napejanja vrvi", pri katerem se omenja severno, neminjivo egiptovsko ozvezdje Mesekhetyu (naš Veliki voz ali Ursa Majer), ki ga je opazoval faraon pri določanju usmeritve svetišča. Vendar se pogosto trdi, da so templji; zgrajeni vzdolž Nila, usmerjeni s svojo osjo v skladu z lokalno topografijo, ki jo določa rekla. Naše več kot deset let trajajoče raziskave v Egiptu so pokazale ne le, da sta obe možnosti resnični, temveč da sta tudi komplementarni. Starodavni Egiptičani so vse od začetka svoje civilizacije izbirali določene geografske predele, ki so ustrezali tako topografskim kot astronomskim kriterijem in jim tako omogočali, da ustvarijo kozmične pokrajine. Tej tradiciji lahko sledimo od zore do zafona njihove civilizacije, od protodinastičnega do rimskega obdobja. S primeri nekaterih najbolj posvečenih krajev Črne dežele bo predavanje pokazalo, kako so se Abidos, Memfis, Tebe, Dendera in drugi kraji preoblikovali v prave kozmične pokrajine, ki odsevajo egiptovski pogled na svet v posameznih obdobjih: od astralne eshatologije piramidnih besedil Starega kraljestva do vrhunec sončnega kulta, kot se odraža v tempeljskem kompleksu Karnak v Luksorju.

4. septembra 2018 ob 19:00:

Petra: svete zemeljske in nebesne pokrajine Nabatejcev

Petra, starodavna prestolnica Nabatejcev v današnji Jordaniji, je bila v središču zanimanja naše raziskovalne skupine, odkar smo pred dvema desetletjema začeli terensko delo v pokrajini. Decembra 2015 in marca 2018 smo mesto ponovno obiskali, da bi dokumentirali dogajanje ob zimskem solsticiju in pomladnem enakonočju. Da bi razumeli nabatejski koledar, smo preučili in primerjali zgodovinske, etnografske, epigrafske in arheološke podatke. Analize teh raznovrstnih virov so razkrile pomembnost obeh ekvinokcijev in zimskega solsticija v lunisolarnem koledarju, kot tudi relevantnost romanj ob ključnih trenutkih leta; efekti svetlobe in sence, ki jih je bilo mogoče opazovati na glavnih spomenikih Petre, potrjujejo pomen teh datumov za Nabatejce. Zimski solsticij, pomemben mejnik v nabatejskem kulturnem koledarju, je bil praznik, posvečen bogu Dushara in boginji Al-Uzza, osrednjima božanstvoma mesta. Obredne dejavnosti so verjetno vključevale procesijo, ki se je po poti, v ta namen vklesani v kamen, vzpenjala od svetišča v centru mesta do znamenite stavbe Ad-Deir. Pomen pomladnega in jesenskega enakonočja v obrednem koledarju odseva v povezavah z obeliski Zib Attuf in drugimi svetimi kraji Petre in okolice. Z umeščanjem svojih stvaritev v skladu s pomembnimi nebesnimi dogodki so Nabatejci ustvarili svojevrstno posvečeno pokrajino, ki je mojstrstveno v svetovnem merilu.

5. septembra 2018 ob 19:00:

Astronomija in svetovna dediščina: iberska paradigma

V Mednarodnem letu astronomije, 2009, sta UNESCO in Mednarodna astronomska zveza (IAU) dala pobudo za preučevanje človekovega zanimanja za nebo in povezav med kulturnimi pokrajinami in opazovanjem nebesnih pojavov. Na osnovi rezultatov teh raziskav naj bi bilo mogoče predlagati posamezne primerke tvorne in netvorne astronomske dediščine za vpis v register svetovne kulturne dediščine. Dejavnosti, ki so sledile, so pripeljale do ustanovitve posebne komisije na skupščini IAU v Honoluluju, avgusta 2015 (IAU Commission C04, "World Heritage and Astronomy", v sklopu Oddelka C, "Outreach, Education and Heritage"). Poleg razvoja tega procesa bodo v predavanju orisani načini implementacije omenjene pobude. Sledil bo prikaz posameznih primerov, osredotočen na avtorjeve izkušnje v Španiji: govor bo o uspešni paradigmi, ki je privedla do vpisa dolmenov v Antequeri na seznam svetovne dediščine, o pobudi za razglasitev zemeljsko-nebesne kulturne pokrajine na otoku Gran Canaria in o načrtih za mednarodno sodelovanje v zvezi z dolmeni, sestavljenimi iz sedmih kamnov, v pokrajini Alentejo, ki se razteza med Španijo in Portugalsko. Prav tako bodo na kratko prikazane nadaljnje perspektive v širšem mednarodnem kontekstu.

